

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

POJEM, ÚČEL, OBSAH, VZNIK, VÝKON,
MODIFIKACE, ZÁNİK,

© Zdeňka Králíčková, 2012

PRAMENY

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)
- ZÁKON O RODINĚ
z. č. 94/1963 Sb., ve znění zejména z. č. 91/1998 Sb.
- OBČANSKÝ ZÁKONÍK
z. č. 40/1964 Sb.
- PŘIPRAVOVANÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK
  - www.psp.cz
  - 2. část RODINNÉ PRÁVO

LITERATURA

- *Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vyd. Brno: MU, 2006.*
- *Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.*

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: POJEM A ÚČEL

HISTORIE: PATRIA POTESTAS

DNES: SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT

- §§ 31 - 37a ZOR, § 44 ZOR

- SOUBOR PRÁV A POVINNOSTÍ NÁLEŽEJÍCÍCH PLNĚ „SVÉPRÁVNÝM“ RODIČŮM NEZLETILÉHO DÍTĚTE
  - K OCHRANĚ NEZLETILÉHO DÍTĚTE, O OCHRANĚ JEHO PRÁV A K JEHO VÝCHOVĚ
  - K REALIZACI RODIČOVSTVÍ

- CÍL: ROVNOVÁHA V SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRECH

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: OBSAH

§ 31/1 a), b), c), § 31/2 ZOR - *trichotomie*

- a) VÝCHOVA V ŠIRŠÍM SLOVA SMYSLU
- b) ZASTUPOVÁNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE
- c) SPRÁVA JMĚNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE

(a) výchova (x osobní péče)

- PÉČE O NEZLETILÉ DÍTĚ, O JEHO ZDRAVÍ, TĚLESNÝ, CITOVÝ, ROZUMOVÝ A MRAVNÍ VÝVOJ, ŘÍZENÍ JEHO JEDNÁNÍ ZA VYUŽITÍ PŘIMĚŘENÝCH VÝCHOVNÝCH PROSTŘEDKŮ, ABY NEBYLA DOTČENA DŮSTOJNOST DÍTĚTE, VÝKON DOHLEDU
- DÍTĚ NENÍ PASIVNÍ OBJEKT, ALE AKTIVNÍ SUBJEKT, MÁ TZV. PARTICIPAČNÍ PRÁVA (§ 31/3 ZOR, § 100/4 OSŘ) (INFORMACE, VYJADŘOVÁNÍ, SPOLUROZHODOVÁNÍ)
- RODIČE MAJÍ BÝT DÍTĚTI PŘÍKLADEM
- SPOLUÚČAST MANŽELA RODIČE DÍTĚTĚ ŽIJÍCÍHO VE SPOLEČNÉ DOMÁCNOSTI (§ 33 ZOR)

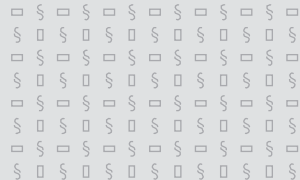

(b) zastupování

- VE VĚCECH, KE KTERÝM NENÍ DÍTĚ ZPŮSOBILÉ
(srov. § 36 ZOR ve spojení s § 8 a 9 OZ)

dále viz Evropskou dohodu o ochraně zvířat v zájmovém chovu (19/2000 Sb. m. s.)

- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI (KONFLIKT),
ROZHODNE SOUD (srov. § 49 ZOR)
- HROZÍ-LI KOLIZE ZÁJMŮ RODIČE A DÍTĚTE, RESP. MEZI
DĚTMI TÝCHŽ RODIČŮ ➔ soud dítěti/dětem ustanoví
kolizního opatrovníka, zpravidla orgán soc. právní
ochrany dětí - OSPOD (srov. § 37 ZOR)

(c) správa jmění

- RODIČE JSOU POVINNI SPRAVOVAT JMĚNÍ DÍTĚTE S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE (srov. § 37a ZOR)
- VÝNOS x PODSTATA: použití v zájmu dítěte i rodiny
- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI, ROZHODNE SOUD (srov. § 49 ZOR)
- MAJETKOVÝ OPATROVNÍK (srov. § 37b ZOR)
- PO DOVRŠENÍ ZLETILOSTI: ODEVZDÁNÍ JMĚNÍ DÍTĚTI A VYÚČTOVÁNÍ SPRÁVY (§ 37a/3 ZOR)
- NAKLÁDÁNÍ S MAJETKEM DÍTĚTE PODLÉHÁ SOUHLASU SOUDU (§ 28 OZ)

Rodiče mají dále (bez ohledu na rodičovskou zodpovědnost):

- práva humanitárního charakteru (právo na styk?)
- práva statusová (určení jména a příjmení, založení otcovství, udělení souhlasu k osvojení)

(k tomu viz *Haderka, J.:* Rodičovská zodpovědnost a související otázky od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 8)

- vyživovací povinnost (§ 85 a násl. ZOR)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: VZNIK

vzniká a náleží ex lege

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM V PLNÉM ROZSAHU (*plně svéprávným*), bez ohledu na existenci manželství, faktického soužití apod.
- okamžikem VZNIKU STATUSOVÉHO POMĚRU
  - matka: porod
  - otec: porod a právní domněnka (I. - III.)

nevzniká a nenáleží ex lege (srov. § 34/2 ZOR)

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM: částečnou, omezenou, žádnou (OZ)
  - nenáleží-li, nelze ji modifikovat

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST NEZLETILÉHO RODIČE

- § 34/3 ZOR
- soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost *ve vztahu k péči o dítě* i nezletilému rodiči, staršímu 16 let, má-li k tomu předpoklady
- jde pouze o *částečnou rodičovskou zodpovědnost*, jejímž obsahem může být pouze *osobní péče o dítě*
- rodičovská zodpovědnost v plném rozsahu náleží druhému z rodičů (splňuje-li zákonné podmínky) nebo musí být dítěti ustanoven poručník (§ 78 ZOR)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST - VÝKON

§ 31 a násl. ZOR ➔ nejlepší zájem dítěte

Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2008 Sb., novele o. s. ř.

- „...odmítá-li rodič *apriori* možnost nalezení kompromisu s druhým rodičem ve věcech týkajících se jejich společného dítěte, má takové jednání rovněž určitou vypovídací hodnotu o jeho výchovných předpokladech ve vztahu k dítěti a k zajištění jeho harmonického vývoje.“
- soud může uložit účastníkům *účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii* nejen v rámci řízení na prvním stupni (§ 100 odst. 3 o. s. ř.), ale i v rámci výkonu rozhodnutí [srov. § 253 odst. 2 písm. a) o. s. ř.]
- soud může stanovit také *plán navykací režimu* [srov. § 253 odst. 2 písm. b) o. s. ř.].

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

Nález Ústavního soudu II. ÚS 363/03

- *„z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihnout situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout.“*

Nález Ústavního soudu I. ÚS 315/03

- „... není - ani při plném respektu k právům samotných nezletilých - zákonného, tím méně pak ústavně právního důvodu k tomu, aby rodiči, v jehož přímé péči nezletilé dítě není, byl styk s ním zakázán, resp. nepřiměřeně omezen ...“ .

JUDIKATURA ESLP

- Wallová a Wallo v. Česká republika

PRÁVA DÍTĚTE V RÁMCI VÝKONU RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE

AUTONOMIE VŮLE - PARTICIPAČNÍ PRÁVA DÍTĚTE (§ 31/3 ZOR, § 100/4 OSŘ)

PRÁVO DÍTĚTE NA INFORMACE

PRÁVO DÍTĚTE NA VYJÁDŘENÍ SE A NA SLYŠENÍ V RÁMCI ŘÍZENÍ

PRÁVO DÍTĚTE NA RESPEKTOVÁNÍ JEHO NÁZORU

PRÁVO DÍTĚTE NA POUČENÍ O NÁSLEDČÍCH VYHOVĚNÍ JEHO PŘÁNÍ

PRÁVO DÍTĚTE NA OCHRANU V PŘÍPADĚ KONFLIKTU ZÁJMŮ

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: MODIFIKACE SOUDEM

§ 44 ZOR

■ POZASTAVENÍ

z objektivních příčin (brání překážka), soud „může“, jako celek (*sistace*)

■ OMEZENÍ

ze subjektivních důvodů (nevykonává-li řádně), soud „musí“,
částečné vymezení rozsahu omezení

■ ZBAVENÍ

se subjektivních důvodů (zneužívá-li, zanedbává-li) soud „musí“,
jde-li trestnou činností, soud „zváží“

vždy jako celek (*sankce - vhodné zakázat i styk!*)

Česká statistická ročenka: www.czso.cz

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	Indicator
Rodičovská zodpovědnost	1 024	941	872	966	1 180	Parental responsibility
z toho rodičovské zodpovědnosti zbavena						<i>Stripped of parental responsibility</i>
Matka	121	132	123	159	136	<i>Mother</i>
Otec	207	168	173	173	202	<i>Fater</i>
oba rodiče	123	109	123	115	153	<i>Both parents</i>

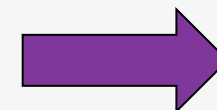
RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: TZV. FAKTICKÉ MODIFIKACE VÝKONU

§ 27/3 ZOR

- OMEZENÍ NEBO ZÁKAZ STYKU RODIČE S DÍTĚTEM
je-li to „nutné v zájmu dítěte“

§ 76b OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb.)

- VYKÁZÁNÍ ZE SPOLEČNÉHO OBYDLÍ
z důvodu domácího násilí
- ZDRŽENÍ SE SETKÁVÁNÍ
z důvodu domácího násilí
- SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY (FYZICKÉ, PRÁVNICKÉ)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PORUČENSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT § 78 a násl. ZOR
- VŠESTRANNÁ OCHRANA NEZLETILÉHO DÍTĚTE, JEHOŽ RODIČE:
  - zemřeli
  - byli zbaveni nebo pozastaveni v RZ soudem dle ZOR
  - byli zbaveni nebo omezeni ve svéprávnosti dle OZ
  - nemají-li svéprávnost pro nezletilost
- OBSAH: PRÁVO A POVINNOST VYCHOVÁVAT DÍTĚ, ZASTUPOVAT JEJ A SPRAVOVAT JEHO JMĚNÍ MÍSTO RODIČŮ (§ 78 *IN FINE* ZOR), případně OSOBNĚ O DÍTĚ PEČOVAT (není institut NRP)
  - přiměřené užití ustanovení o rodičích a dětech (§ 81 ZOR)
  - rozhodnutí v podstatné věci vyžaduje schválení soudem (§ 80/4 ZOR)
  - dozor soudu (§ 80/1 ZOR)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PĚSTOUNSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45a - 45d ZOR)
  - OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
  - OBSAH:
    - POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ
    - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
- možnost pěstouna domáhat se rozhodnutí soudu
v podstatné věci (srov. § 45c/2, 2. věta ZOR)
- PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCECH), event. PORUČNÍKOVI

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PÉČE JINÉ OSOBY:

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45 ZOR)
- OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
- OBSAH VYMEZÍ SOUD (srov. § 45/4 ZOR):
  - zpravidla POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ, přijímat a vymáhat výživné
  - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
- PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCECH), event. PORUČNÍKOVI

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. DOČASNÉ PÉČE

■ PŘEDPĚSTOUNSKÁ § 45b/2 ZOR

- práva a povinnosti budoucích pěstounů nejsou výslovně upravena
- z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stýkat
- budoucím pěstounům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte

■ PŘEDOSVOJITELSKÁ § 69 ZOR

- práva a povinnosti budoucích osvojitelů nejsou výslovně upravena, vyjma povinnosti mít dítě u sebe na vlastní náklad
- z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat v podstatných věcech dítěte
- z povahy věci nevyplývá právo rodičů na styk s dítětem - dali souhlas ke statusové změně (event. nebyl vyžadován dle § 68 ZOR)
- budoucím osvojitelům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. ÚSTAVNÍ PÉČE

- SANKCE?
- je třeba rozlišovat, zda je dítě v ústavu z vůle rodičů nebo ne
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, a zásadně s *právem se s dítětem osobně stýkat*
- dítě nesmí být „trestáno“ zákazem styku s rodiči
- VOP: Rodina a dítě. Stanoviska 2. Praha: ASPI, 2007.

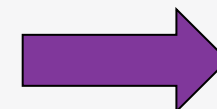
RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. VÝKON TRESTU

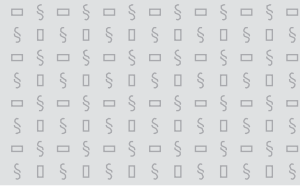
- rodiče ve výkonu trestu jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stýkat
- je třeba rozlišovat, zda je rodič ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu např. týrání dítěte, domácího násilí, zneužití dítěte k trestné činnosti atd. nebo z jiných důvodů
- souvisí-li trestná činnost rodiče s dítětem, je třeba „posoudit“, zda rodiče zbavit RZ dle § 44/4 ZOR nebo mu omezit nebo zakázat s dítětem (osobní) styk dle § 27/3 ZOR

PRINCIPY EVROPSKÉHO RODINNÉHO PRÁVA

- Komise pro evropské rodinné právo (CEFL)
- <http://www.law.uu.nl/priv/cefl>
- *Boele-Woelki, K., Ferrand, F., González-Beilfuss, C., Jänterä-Jareborg, M., Lowe, N., Martiny, D., Pintens, W. (eds.): Principles of European Family Law regarding Parental Responsibilities. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2007.*

(a) péče o osobu dítěte a jeho výchovu

(b) správa jmění

(c) zastupování dítěte

také, a to *expressis verbis*:

(d) právo na udržování osobních vztahů a zejména

(e) *právo na určení místa pobytu*

(determination of residence)